

UŽDUOČIŲ PAVYZDŽIAI PAGAL TIPUS IR ATSKIRAS GEBĖJIMŲ GRUPES

Tinkamas svarbiausių istorijos sąvokų vartojimas

1 pavyzdys

Kuri valdymo forma garantuoja vyriausybės atsakomybę savo piliečiams?

- A Absoliutinė monarchija.
- B Autoritarizmas.
- C Demokratija.
- D Totalitarizmas.

2 pavyzdys

Paiškinkite šaltiniuose vartojamas *proletariato* ir *buožės* sąvokas. (2 taškai)

Istorinės raidos faktų, reiškinių, procesų ir laikotarpių apibūdinimas

1 pavyzdys

Kuris iš šių reiškinių nėra būdingas Antano Sniečkaus valdymo laikotarpiui?

- A Deportacijos.
- B Kolektyvizacija.
- C Privatizacija.
- D Rezistencija.

2 pavyzdys

Remdamiesi šaltiniais A, B, C ir žiniomis, trumpai apibūdinkite keturis krikščionybės padėties kitimo etapus: 1) Iki imperatoriaus Konstantino; 2) Iki imperatoriaus Teodosijaus; 3) Po imperatoriaus Teodosijaus; 4) Po XI amžiaus (4 taškai)

ŠALTINIS A (*Iš Eusebijaus Cezariečio „Bažnyčios istorijos“*)

Devynioliktais Diokletiano valdymo metais [...] artėjant Išganytojo Kančios šventei, visur buvo paskelbtas imperatoriaus įsakymas sulygtinti bažnyčias su žeme ir sudeginti Šventuosius raštus. [...] Netrukus po to vienas paskui kitą pasirodė kiti įsakai, kuriuose buvo liepta visų bažnyčių vadovus pirma uždaryti į kalėjimus, o po to bet kuriomis priemonėmis priversti juos atnašauti. [...]

Kai Aš, Konstantinas [...] ir Aš, Licinijus [...] atvykome į Milaną ir pradėjome aiškintis visus klausimus, [...] kaip vieną iš svarbiausių dalykų mes nusprendėme paskelbti taisykles, kurios garantuotų pagarbą Dievui, duoti krikščionims ir visiems kitiems laisvę išpažinti tokį tikėjimą, kokį jie nori [...].

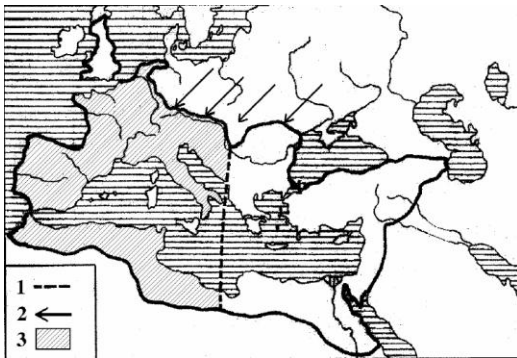
Galų gale, [...] galingasis Konstantinas [Didysis] [...] atsikovojo savo rytines žemes ir vėl suvienijo Romos imperiją, atnešė taiką jai nuo šiaurės iki pietų ir nuo rytų iki tolimiausių vakarų. [...] Tiek kaimuose, tiek miestuose jie [žmonės] šoko ir dainavo, garbindami visų pirma, kaip jiems buvo nurodyta, mūsų Aukščiausiąjį Viešpatį Dievą, o po to – tokius brangius Dievui dievobaimingą imperatorių ir jo sūnus.

ŠALTINIS B (*Iš Benjamino kelionės užrašų 1171 m.*)

Konstantinopolis – visos graikų [...] žemės sostinė. Ir ten imperatoriaus Manuilo rezidencija. [...] Ten yra šventos Sofijos bažnyčia ir ten gyvena graikų popiežius, nes jie nepavaldūs Romos popiežiui. Toje bažnyčioje tiek altorių, kiek dienų metuose. [...] Ten prie rūmų sienos yra imperatoriaus pramogų vieta, vadinama hipodromu. Kasmet Jėzaus gimimo dieną imperatorius rengia ten didžiulius spektaklius. [...] Ši šalis plati ir joje taip gausu visokių vaisių, taip pat duonos, mėsos ir vyno, kad jokia šalis neprilygs jai savo turtingumu.

Gyventojai susipažinę su visa graikų literatūra, gyvena ramiai ir laimingai. Karui su turkų sultonu jie samdo kariškius iš įvairių tautų [...].

ŠALTINIS C

Istorinių asmenybių vaidmens istorijoje paaiškinimas

1 pavyzdys

Musulmonų religijoje Mahometas yra:

- A Alacho sūnus;
- B arabų valstybės karalius;
- C islamo Dievas;
- D paskutinysis pranašas.

2 pavyzdys

Kokias pareigas užėmė šaltinyje A minimas Poniatovskis? Remdamiesi žiniomis, paaiškinkite, kodėl sukilėliai ketino jį pakarti. (2 taškai)

Priežasčių ir pasekmių tarpusavio ryšio istorijoje nurodymas

1 pavyzdys

Kuris iš šių įvykių buvo tiesioginis 1917 m. Vasario revoliucijos Rusijoje padarinys?

- A Nuversta Romanovų dinastija.
- B Sudaryta separatinė taika su Vokietija.
- C Šalyje prasidėjo pilietinis karas.
- D Valdžioje įsitvirtino bolševikai.

2 pavyzdys

Remdamiesi šaltiniu, išskirkite ekonominę sąlygą, palankią miestiečių ūkinei veiklai plėtoti. Paaiškinkite, kokią svarbą ši sąlyga turėjo miesto vystymuisi. (2 taškai)

ŠALTINIS Iš 1182 m. Reimso arkivyskupo suteiktos Bomono miestui chartijos

2. Leidžiama visiems jums ir visiems kitiems, ten gyvenantiems, pirkti ir parduoti viską [...] nemokant mokesčių už vyną ir prekybos mokesčių.
9. Šiame mieste, visiems jums sutinkant, bus paskirti prisiekusieji; taip pat meras [...]. Tačiau ir meras, ir prisiekusieji eis savo pareigas ilgiau kaip metus, tik visiems sutikus [...].
48. Jeigu kas pasislėps už miesto sienų dėl kokio nusikaltimo, išskyrus vagystę ir žmogžudystę, jį globos miesto bendruomenė ir laikys ten tol, kol jam bus paskirtas kitas prieglobstis [...].
55. Iš visų baudų, kurias mes ir mūsų įpėdiniai, Reimso arkivyskupati, imsime iš Bomono miesto, miestiečiai gaus pusę miesto įtvirtinimų priežiūrai [...].

Istorijos žinių taikymas nagrinėjant ir analizuojant istorinius šaltinius, istorikų tekstus

1 pavyzdys

Suskirstykite šaltiniuose minimas valstybes Angliją, Čekoslovakiją, Lenkiją, Prancūziją, Vokietiją, Rusiją (SSRS) pagal jų politinės sistemos pobūdį. Į demokratines, autoritarines ir totalitarines. (3 taškai)

2 pavyzdys

Nurodykite, kaip buvo vadinamos kovos, kurios atsispindi šaltinyje. Koks buvo svarbiausias šių kovų tikslas? (2 taškai)

Šaltinis (Iš Vytauto rinktinės vado Algimanto Matusevičiaus-Neptūno 1950 m. įsakymo)

Kilo Tėvynei pavojus, ordos atėjūnų puolė ją plėšti ir naikinti. Lietuvių tauta iš pirmųjų nelaimės dienų stojo plėšikui priešiškon pozicijon. Susitvėrėm skaitlingos gretos partizanų ir, nepabūgę daug tūkstančių skaitlingesnio grobuonies, stojom į žūtbutinę kovą už laisvę. Išskyrus mažą procentą išgamų – tautos išdavikų, lietuvių tauta prie kovos viskuo prisideda, kartu kovoja ir už tai lygiai kaip ir mes kaskart sudeda dideles aukas ant Laisvės kovos aukuro.

Istorinių šaltinių ir istorikų tekstų, istorinės informacijos turinio aiškinimas

1 pavyzdys

Kuris konfliktas pavaizduotas šioje karikatūroje?

- A Afganistano karas.
- B Karibų krizė.
- C Korėjos karas.
- D Vietnamo karas.

2 pavyzdys

Šaltinyje atsispindi du žemės reformos etapai. Išskirkite šiuos etapus ir nurodykite kiekvieno iš jų esminį bruožą. (2 taškai)

Šaltinis (Iš knygos „Lietuva 1940–1990“)

Liepos 22 d. Liaudies seimui priėmus Žemės nacionalizavimo deklaraciją, kuri skelbė, jog visa Lietuvos žemė, miškai ir vandenys yra valstybės nuosavybė, ūkininkai iš žemės savininkų virto jos valdytojais, galinčiais ja naudotis, tačiau negalinčiais ja visiškai disponuoti – parduoti, pirkti, įkeisti [...]. Reformos reikalams „feodalinės kilmės“ dvarininkų žemė buvo paimta visa, o pasiturintiems valstiečiams (jau pavadintiems „buožėmis“) paliekama 30 ha norma [...]. Taip pat buvo atimta visa valdininkų ir į užsienį pabėgusių asmenų žemė. [...]

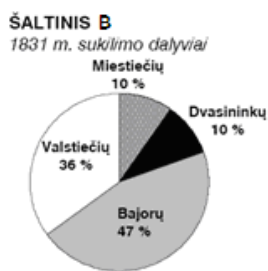
Pradėjus žemės ūkio kolektyvizavimą pagal komunistinę ideologiją pereita nuo pasiturinčios valstietijos [...] apribojimo prie jos, kaip klasės, likvidavimo politikos. [...] Ministrų Taryba ir LKP(b) CK patvirtino „buožiškumo“ požymius ir įpareigojo apskričių vykdomuosius bei partijos komitetus parengti „buožių“ sąrašus. [...] Mokesčių ir pyliavų normos „buožėms“ buvo 50–100 proc. didesnės negu „darbo valstiečiams“. Be to, „buožės“ nebuvo priimami į kolūkius.

3 pavyzdys

Palyginę šaltinius B ir D, nurodykite, kuo skiriasi šaltiniuose atsispindinti informacija apie bajorų dalyvavimą sukilime. (1 taškas)

ŠALTINIS A. Iš 1830 m. caro rašto Vilniaus generalgubernatoriui

Aš gavau žinių apie maištą, iškilusį Lenkijos karalystėje ir Varšuvos mieste [...]. Aš ėmiausi ryžtingų ir griežtų priemonių riaušininkams suvaldyti ir ramumui bei tvarkai sugrąžinti [...]. Aš visiškai esu tikras, kad bajorija ir kiti kaimyninių su Lenkijos karalyste gubernijų luomai vienodai, kaip ir visi Rusijos tikrieji sūnūs, smerkia piktavalius visuomenės ramybės ardytojus.

Istorinių šaltinių ir istorikų tekstų, istorinės informacijos konteksto aiškinimas

1 pavyzdys

Kuo šaltinyje A aprašytos žemės reformos politinės aplinkybės iš esmės skyrėsi nuo šaltiniuose B ir C aprašytų reformų aplinkybių? (1 taškas)

Šaltinis A (*Iš 1922 metų Lietuvos Respublikos Žemės reformos įstatymo*)

Kiekvienos savarankiškai gyvenančios bežemių ir mažžemių žemės darbininkų šeimos galva arba savarankiškai gyvenęs atskiras asmuo turi teisę gauti žemės šio įstatymo nustatytais sąlygomis [...] asmenims gražinama žemės tiek, kad su jų turimąja ir gaunamąja, likviduojant servitutus [bendro naudojimosi teisė] ir bendras ganyklas, žemė sudarytų ne daugiau kaip 80 hektarų [...]. Žemė gaunama: skaldomojo dvaro darbininkai, kurie jame gyvena ir dirbo prieš karą, mažžemiai, kurie turi mažiau kaip 10 hektarų žemės ir kurių laukas prieina skaldomąją žemę arba kurie yra iš gretimąjo skirstomo į viensėdijas kaimo, ir dvaro nuomininkai, nuomoją ne daugiau kaip 50 dešimčių skaldomojo dvaro žemės [...]. Kaimo srityje duodama žemės bežemiams nuo 8 iki 20 hektarų, o mažžemiams pridedama žemės ligi šios normos. Žemės duodama prie daikto ir kiek galint žemės ūkio atžvilgiu racionaliuose viensėdžių tipo vienetuose.

Šaltinis B (*Iš Rusijos caro manifesto apie baudžiavos panaikinimą*)

Įsigilinę į kilmės ir luomų klausimą valstybėje, mes įžiūrėjome, kad valstybės įstatymai, aktyviai užtikrindami gerovę aukštuomenei ir vidutiniesiems luomams, nustatydami jų pareigas, teises ir privilegijas, nebuvo tolygiai palietę baudžiauninkų [...]. Paskelbus nurodytus naujus nuostatus, baudžiauninkai gaus nustatytu laiku visas laisvų kaimo gyventojų teises [...]. Kartu jiems suteikiama teisė išsipirkti sodybą, o dvarininkams sutinkant, jie gali įsigyti nuosavybėn laukus bei kitas naudmenas, išskirtas jiems nuolatiniam naudojimui. Taip įsigiję nuosavybėn tam tikrą žemės kiekį, valstiečiai bus laisvi nuo prievolių dvarininkams už išpirktą žemę ir galutinai pereis į laisvų valstiečių-savininkų luomą [...]. Kad būtų patogiau įgyvendinti tarp dvarininkų ir valstiečių tuos susitarimus, pagal kuriuos pastarieji įsigis nuosavybėn kartu su sodybomis ir žemės ūkio naudmenas, vyriausybė teiks paramą, išduodama, remiantis atskiromis taisyklėmis, paskolas ir perskaičiuodama dvarų skolas.

Šaltinis C (*Iš knygos „Lietuva 1940–1990“*)

Liepos 22 d. Liaudies seimui priėmus Žemės nacionalizavimo deklaraciją, kuri skelbė, jog visa Lietuvos žemė, miškai ir vandenys yra valstybės nuosavybė, ūkininkai iš žemės savininkų virto jos valdytojais, galinčiais ja naudotis, tačiau negalinčiais ja visiškai disponuoti – parduoti, pirkti, įkeisti [...]. Reformos reikalams „feodalinės kilmės“ dvarininkų žemė buvo paimta visa, o pasiturintiems valstiečiams (jau pavadintiems „buožėmis“) paliekama 30 ha norma [...]. Taip pat buvo atimta visa valdininkų ir į užsienį pabėgusių asmenų žemė. [...]

Pradėjus žemės ūkio kolektyvizavimą pagal komunistinę ideologiją pereita nuo pasiturinčios valstietijos [...] apribojimo prie jos, kaip klasės, likvidavimo politikos. [...] Ministrų Taryba ir LKP(b) CK patvirtino „buožiškumo“ požymius ir įpareigojo apskričių vykdomuosius bei partijos komitetus parengti „buožių“ sąrašus. [...] Mokesčių ir pyliavų normos „buožėms“ buvo 50–100 proc. didesnės negu „darbo valstiečiams“. Be to, „buožės“ nebuvo priimami į kolūkius.

2 pavyzdys

Paaiškinkite, kuo galėjo patraukti tuometinę visuomenę religinis mokymas, kurio idėjos atsispindi šaltinyje. (1 taškas)

ŠALTINIS (*Iš Pauliaus „Laiško galatams“*)

Pažadai buvo duoti Abraomui ir jo palikuoniui. [...] O Dievas dovanojo Abraomui malonę dėl pažado. Tad kam reikalingas įstatymas? Jis buvo pridėtas dėl nusižengimų, kol ateis palikuonis, kuriam buvo skirtas pažadas; įstatymas buvo angelų įsakytas per tarpininką. Tarpininko nebūna, kur yra vienas, o Dievas tėra vienas. [...] Taigi įstatymas buvo mūsų auklėtojas, vedęs į Kristų, kad mes būtume tikėjimu nuteisinti. Tikėjimui atėjus, mes jau nesame auklėtojo globoje. Juk jūs visi tikėjimu esate Dievo vaikai Kristuje Jėzuje. Ir visi, kurie esate pakrikštyti Kristuje, apsivilkote Kristumi. Nebėra nei žydo, nei graiko; nebėra nei vergo, nei laisvojo; nebėra nei vyro, nei moters: visi jūs esate viena Kristuje Jėzuje!

Dabarties pasaulio įvykių, reiškinių, procesų atsiradimo priežasčių ir pasekmių aiškinimas

1 pavyzdys

Remdamiesi šaltiniu, išskirkite du valstybės valdymo principus, kuriuos perėmė šių dienų demokratija. Paaiškinkite, kaip kiekvienas principas funkcionuoja šiuolaikinėse demokratinėse valstybėse. (4 taškai)

ŠALTINIS (*Iš veikalų „Europos mentaliteto istorija“*)

Tiberijų, vyresnįjį Grakchą, 132 m. pr. Kr. senatoriai negyvai uždaužė lazdomis už tai, kad jis neva siekęs karaliaus karūnos; [...] Cezario gyvybę nutraukė suokalbininkų durklai – baimintis, kad sėkmės lydymas karvedys taps Romos karaliumi ir tironu [...]. Romos respublikos pagrindas buvo valdžios padalijimas senatui, tautos susirinkimui ir magistratui, [...] nors [aristokratinis elementas] visose trijose institucijose užėmė vadovaujamus postus.

Tačiau turinčiai valdžią aristokratijai buvo gyvybiškai svarbu laikytis žaidimo taisyklių: [...] paisyti kolegialumo, rūpintis valdžios vykdytojų kaita [...]. Socialinę galią žemesniesiems sluoksniams užtikrino patronato santykiai. Kilmingąjį patroną ir paprastus žmones, klientus, siejo išskaičiavimu ir pasitikėjimu pagrįsti santykiai [...], jie stabilizavo valdžią. [...] Be to, [...] laipsniška liaudies tribūnato integracija į valdžios aparatą [...] atsigrėžė į mažojo žmogaus rūpesčius ir vargus [...]. Šiuo postu formaliai buvo suorganizuotas pasipriešinimas aristokratijos valdymui.

2 pavyzdys

Paaiškinkite, kokią reikšmę tolesnei visuomenės raidai turėjo minimi šaltiniuose A, B ir C civilizacijos laimėjimai. (3 taškai)

ŠALTINIS A (*Iš Jakobo Vimpelingo liudijimo*)

1440 m. valdant Romos imperatoriui Fridrichui III, Jonas (Johanas) Gutenbergas iš Strasburgo išrado naują rašto būdą, tuo padarydamas didžiulę ir beveik dievišką labdarystę visam pasauliui. [...] Iš čia jis persikėlė į Maincą, kur laimingai įgyvendino savo išradimą.

ŠALTINIS B (*Iš Kolumbo testamento*)

Ir buvo visagalio Dievo valia, kad aš 1492 m. atradau Indijos žemyną ir didelę gausybę salų, jų tarpe Ispanjolos salą, indėnų vadinamą Haičiu. [...] Po to aš grįžau į Kastiliją pas jų didenybes, kurie liepė man, sutinkamai su mano prašymu, vykti į antrą kelionę su tikslu atrasti naujų žemių ir įrengti gyvenvietes mano atrastose žemėse.

ŠALTINIS C (*Iš M. Koperniko knygos „Apie dangaus sferų sukimąsi“*)

Nėra abejonės, kad, pasklidus žiniai apie naujas šio kūrinio hipotezes, kai kurie mokslininkai labai nepatenkinti tuo, kad šiame kūrinyje Žemė vaizduojama kaip judanti, o Saulė kaip nejudanti ir esanti Visatos centre ir kad, jų nuomone, nereikia griauti mokslo, nuo seno stovinčio ant tikrųjų pamatų [...]. Turint galvoje, kad dangaus kūnai yra nepaprastai toli, sunku įsivaizduoti, kad jie

galėtų padaryti tokį neaprepiamą ratą per 24 valandas. Ir dėl ko: kodėl būtent Visata turi suktis apie niekingai mažą Žemę?

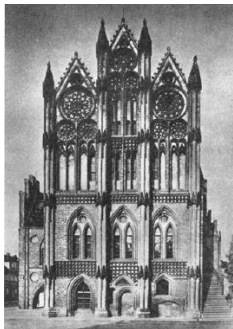
Ivykių, reiškinių ir procesų reikšmės visuomenės raidai aiškinimas

1 pavyzdys

Remdamiesi pateiktais šaltiniais, išskirkite tris viduramžių Europos civilizacijos pasiekimus, kuriuos paveldėjo ir ilgainiui išstobulino Europa. Paaškindite, kaip kiekvienas iš nurodytų pasiekimų keitė jos visuomenės gyvenimą. (3 taškai)

ŠALTINIS A

Tangermiundės miesto rotušė (XV a.)

ŠALTINIS B.

Vario raižinys

J. Vimfelingas liudija: „1440 m. [...] Johanas Gutenbergas iš

Strasburgo išrado naują rašto būdą [...]

ŠALTINIS C. Iš John W. Baldwin veikalo „Viduramžių kultūra“

Mokslininkai suplaukė iš skirtingomis kalbomis kalbančių kraštų, tačiau dėstomoji kalba buvo [viena]. Jei kada ir egzistavo universali rašto respublika, tai tik Viduramžių mokyklose. Bet vietos miestiečiams šie mokslininkai buvo užsieniečiai be juridinių teisių, priklausą nuo žemės savininkų, krautuvininkų ir net policijos malonės. Dėstytojams ir studentams reikėjo abipusės apsaugos. [...]

Gildijų sistema buvo pritaikyta XIII a. universitetuose. [...] Viduramžių supratimu, universitetas visada buvo ne vieta, o žmonių grupė. [...] Kadangi kiekvienas mokymasis prasidėdavo nuo praeities autoritetų, svarbiausia buvo skaityti ir perprasti autoritetingą tekstą. Skaitymo terminas reiškė ir autoriteto skaitymą, ir jo viešą komentavimą [...].

ŠALTINIS D. Iš Leonardo Benevolo veikalo „Europos miesto istorija“

Miestai tapo specializuotais smulkios veiklos centrais ir nebuvo pavaldūs centrinei politinei valdžiai [...]. Kiekvienas miestas – ar esantis mažame nuošaliame žemdirbystės rajone, ar visiškai nepriklausomas kaip Venecija, – užsiimdavo pačia įvairiausia prekybine, pramonine, finansine ir kultūrine veikla ir varžėsi tarpusavyje ne tik žemyne, bet ir pasaulyje. [...] Šis ryžtas [...] tvarkyti savo reikalus, nebūdingas arabų ir Rytų pasauliams, yra Europos miestų savitumo ir gyvybingumo versmė, formavusi Europos civilizaciją [...].

2 pavyzdys

Remdamiesi šaltiniais A, B, C ir žiniomis, nurodykite du teigiamus ir du neigiamus Konferencijos padarinius Europai. Pasirinkę vieną iš nurodytų padarinių, paaškindite, kaip jis paveikė tolimesnę Europos raidą. (5 taškai)

ŠALTINIS A Iš A. J. P. Taylor knygos „Nuo Sarajevo iki Potsdamo. Europa 1914–1945“

Daug kas tikėjosi, kad taikos konferencija, sušaukta Paryžiuje 1919 metų pradžioje, paskelbs Taikos ir Teisingumo erą. Prezidentas Vilsonas buvo laikomas, ne tik jo paties, šiuolaikiniu Išganytoju iš Naujojo Pasaulio. Vėliau iliuzijos išsisklaidė. Buvo įtariama, kad Vilsoną apgaudinėjo Loidas Džordžas ir Klemanso. Tačiau Vilsono veikla buvo stebimai nedemokratiška demokratiškam politikui. Jis gynė apsisprendimo teisę. Sąjungininkai tvirtino, kad jie kovoja už mažų nepriklausomybę, ir kiekviena tauta, net pati mažiausia, tvarkingai pasiuntė delegaciją į taikos konferenciją. Su šiomis delegacijomis buvo retai tariamasi, ir jos nė karto negavo sprendimo teisės.

[...] Taikos sutartis su Vokietija buvo priešingybių derinys, kaip ir daug kas, daryta Paryžiaus taikos konferencijoje. Su vokiečiais nebuvo skaitomasi. Sutartis iš esmės buvo jiems primesta beveik be derybų, bent jau be žodinių derybų, – unikalus naujųjų laikų istorijos atvejis.

[...] Vokietija prarado tik tą teritoriją, kurioje gyveno kitų tautybių žmonės, – šiek tiek jos atiteko Danijai, žymi dalis – Lenkijai. Šiaip jau Vokietija išplaukė nenukentėjusi, vis dar neginčijamai pirmą kartą valstybė, kuriai tereikia atsigaivinti po laikino nusilpimo.

Šaltinis B. Iš P. Klimo knygos „Lietuvos diplomatinėje tarnyboje 1919–1940 m.“

Silpniausia mūsų gausios delegacijos darbo pusė buvo jos neoficialumas. Mes nebuvo prileisti prie Konferencijos stalo. Tik viena Lenkija buvo išskirta iš buvusios Rusijos, kaip savarankiška valstybė ir net kariaujanti sąjungininkų eilėse; Latvijos, Estijos ir Lietuvos klausimai buvo svarstomi Rusijos problemų komplekse. Nedalyvaujant Rusijos delegatams, tie klausimai buvo atidedami arba rezervuoti tam tikrai Rusijos komisijai. Mums teko veikti tik neoficialiai Konferencijos priekambariuose. Todėl Lenkijos pozicija mūsų atžvilgiu buvo nepalyginamai stipresnė. Lenkai tatau, žinoma, išnaudojo. Jie nesivaržė reikšti savo pretenzijų į Lietuvą kaip savo provinciją. [...] Tačiau nepaisant visų sunkenybių, mums pasisekė įrodyti lietuvių tautos teises apsispręsti Vilsono principais. [...] Delegacijai nepavyko išgauti Lietuvos valstybės pripažinimo, kaip tatau nepavyko nei latviams, nei estams. Bet vis dėlto Lietuva buvo paminėta Versalio traktate, ir Lietuvai buvo numatyta priskirti Klaipėdos kraštą, kai pats Lietuvos statusas bus paaikškėjęs. Atrodo, kad didžiosios valstybės čia nenorėjo užbėgti už akių ir laukė, kaip rutuliosis patys įvykiai.

Šaltinis C. 1919 m. britų karikatūra „Taika ir ateitis – parakas patrankoms“

Klemanso (pavaizduotas su lazdele): „Keista! Atrodo, girdžiu verkiantį vaiką“. Prie kolonos padėtas lapas su užrašu: „Taikos sutartis“.

Trumpo, rišlaus teksto kūrimas

1 pavyzdys

Zemėlapis atspindi laikotarpį, kai daugelyje Europos šalių kito valdymo formos. Pasirinkite šalį ir aprašykite, kaip keitėsi tos šalies politinis valdymas. (2 taškai)

2 pavyzdys

Remdamiesi šaltinių A, B ir C turiniu, parašykite rišlų tekstą, kuriame būtų nuosekliai išdėstyta XX a. Lietuvos valstybingumo kaitos istorija. (3 taškai)

ŠALTINIS A

ŠALTINIS B

LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS
A K T A S
DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMOS VALSTYBĖS ATSTATYMO

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, reikšdama Tautos valią, nutaria ir iškilmingai skelbia, kad yra atstatomas 1940 metais svetimos jėgos panaikintas Lietuvos valstybės suvereninių galių vykdymas, ir nuo šiol Lietuva vėl yra nepriklausoma valstybė.

Lietuvos Tarybos 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės aktas ir 1920 m. gegužės 15 d. Steigiamojo Seimo rezoliucija dėl atstatytos Lietuvos demokratinės valstybės niekada nebuvo nustoję teisinės galios ir yra Lietuvos Valstybės konstitucinis pamatas.

Lietuvos valstybės teritorija yra vientisa ir nedaloma, joje neveikia jokios kitos valstybės konstitucija.

Lietuvos valstybė pabrėžia savo ištikimybę visuotinai pripažintiems tarptautinėms teisės principams, pripažįsta sienų neliečiamumą, kaip jis suformuluotas 1975 metų Europos saugumo ir bendradarbiavimo pasitarimo Helsinkyje Baigiamajame akte, garantuoja žmogaus, piliečio ir tautinių bendrijų teises.

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba kaip suvereninių galių reiškėja šiuo aktu pradeda realizuoti visą Valstybės suverenitetą.

LIETUVOS RESPUBLIKOS
AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS PIRMININKAS

V. LANDSBERGIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS
AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS SEKRETORIUS

L. SABUTIS

Vilnius, 1990 m. kovo 11 d.

LIETUVOS TARYBA
skelbia

Lietuvos nepriklausomybę

Lietuvos Taryba savo posėdyje vasario m. 16 d. 1918 m. vienu balsu nutarė kreiptis į Rusijos, Vokietijos ir kitų valstybių vyriausybes šiuo pareiškimu:

Lietuvos Taryba, kaip vienintelė lietuvių tautos atstovybė, remdama pripažintą tautų apsisprendimo teisę ir lietuvių Vilniaus konferencijos nutarimu rugsėjo m. 18–23 d. 1917 metais, **skelbia atstatanti nepriklausomą, demokratinius pamatus sutvarkytą Lietuvos valstybę su sostine VILNIUJE** ir tą valstybę atskiriančią nuo visų valstybinių ryšių, kurie yra buvę su kitomis šalyimis.

Drauge Lietuvos Taryba pareiškia, kad Lietuvos valstybės pamatus ir jos santykius su kitomis valstybėmis privalo galutinai nustatyti tiek galima greičiau sušauktas Steigiamasis Seimas, demokratiniu būdu visų jos gyventojų iriaktas.

Vilnius, vasario 16 d. 1918 m.

Lietuvos Tarybos nariai:

Dr. J. Basanavičius, K. Bizauskas, M. Biržiška, S. Basanaitis, P. Dovydaitis, St. Kairys, P. Klimas D. Malinauskas, V. Mironas, St. Naujateričius, A. Petraitis, Dr. J. Šaulys, K. Šaulys, J. Sernas, A. Stalgaitis, A. Smolona, J. Šaulgėriškas, J. Staugaitis, J. Valiokaitis, J. Vileičius.

ŠALTINIS C

Motulė Rusija: „Nedėkingieji, nesuprantu, kodėl aš jus pagrobiau...“

Istorinių šaltinių, istorikų tekstų nagrinėjimas ir vertinimas

1 pavyzdys

Palyginę šaltinius A ir B, paaiškinkite, kuo iš esmės skiriasi juose skelbiama Lietuvos valstybingumo forma. (1 taškas)

ŠALTINIS A

Augant kapitalizmui lobsta tik didžturčių saujelė, darbininkams gi lieka tik nuskriaudimas ir vargas [...], kapitalizmo ūgis metė ne tik miestų, bet ir kaimų proletariatą į gaivalinę luomų kovą. [...] Idant užtikrinti darbininkų luomui kuo didžiausią gerovę ir kuo plačiausią politiška liuosybę [...], Lietuviška social–demokratiška partija [...] kelia šią programą minimum: Savystovi demokratiška respublika, susidedanti iš Lietuvos, Lenkijos ir kitų šalių, paremta ant liuosos federacijos.

ŠALTINIS B

1. Lietuvių demokratų idealas yra liuosas ir etnografinėse ribose neprigulinti nuo kitų viešpatysčių ir tautų Lietuva. 2. Įvykdydama savo tikslą, Lietuvių demokratų partija remiasi ne ant ekonomiškųjų kokio nors vieno luomo, bet ant politiška – kultūriškųjų visuomenės reikalų.

2 pavyzdys

Palyginę šaltinius A ir B, nustatykite du skirtingus požūrius į terorą. (2 taškai)

ŠALTINIS A (Iš Patriarcho Tichono laiško Liaudies Komisarų Tarybai)

Ištisus metus jūs laikote savo rankose valstybinę valdžią ir jau rengiatės švęsti Spalio revoliucijos metines, tačiau upėmis liejamas [...] kraujas šaukiasi dangaus [...]. Mirtimi baudžiama be jokio tardymo ir teismo [...]. Iš pradžių vadinant „buržujais“ buvo plėšiami pasiturintys žmonės, paskui

vadinant „buožėmis“ plėšiami darbštesni ir turtingesni valstiečiai [...]. Kur žodžio ir spaudos laisvė? [...] Jūs be jokios dingsties uždarėte daug vienuolynų ir bažnyčių.

ŠALTINIS B (*Iš bolševikinio laikraščio*)

Mes atmetame senas moralės ir žmoniškumo sistemas, kurias buržuazija išgalvojo tam, kad galėtų engti ir išnaudoti „žemesniąsias klases“ [...]. Mūsų moralė neturi precedento, mūsų žmoniškumas yra absoliutus, nes jis remiasi nauju idealu: sunaikinti bet kokią smurto ir priespaudos formą [...]. Kraujas? Tesrūva jis upeliais. Nes tik kraujas gali visiems laikams perdažyti juodą plėšikišką buržuazijos vėliavą ir paversti ją raudona Revoliucijos vėliava.

Priežastis, pasekmės ir reikšmės nustatymas, išvadų darymas ir pagrindimas

1 pavyzdys

Remdamiesi statistiniais duomenimis, pateikite du argumentus, atskleidžiančius reformos reikšmę Lietuvos ūkiui ir visuomenei. (2 taškai)

Skirta žemės	Sklypai	Plotas	
		hektarais	procentais
Naujakuriams	38.747	362.084	27,80
Mažžemiams	26.367	90.629	6,96
Kaimo darbininkų daržams	7.918	3.287	0,25
Valstiečiams už servitutus		28.214	2,17
Palikta dvarininkams	1.734	186.621	14,33
Valstybinėms įstaigoms, savivaldybėms, visuomeninėms organizacijoms ir t. t.	5.234	50.409	3,87
Valstybės miškų ir vandenų ūkiui		557.894	42,83
Parduota ir kitoms reikmėms paskirta žemė		18.109	1,39
Liko neišdalyta		5.145	0,40
Iš viso		1.302.392	100,00

2 pavyzdys

Remdamiesi šaltiniu ir žiniomis, nurodykite dvi priežastis, dėl kurių buvo žiauriai elgiamasi su krikščionimis. (2 taškai)

Šaltinis (*Iš H. Senkevičiaus istorinio romano „Quo vadis“*)

Visi bėgo greitai, kiek karštligiškai, ir atskubėję į rato vidurį klaupėsi vienas šalia kito, iškėlę aukštyn rankas. Publika manė, kad jie prašo pasigailėti, ir pasipiktinusi tokiu bailumu ėmė trypti, švilpti, mėtyti tuščius indus nuo vyno, nugrauztus kaulus ir klykti: „Žvėrys! Žvėrys!...“

Tačiau staiga įvyko netikėtas dalykas. Štai iš tų gauruotų būrių vidurio pakilo balsai ir nuaidėjo giesmė, pirmą kartą tokia Romos cirke: „Christus regnat...“. [...] Visi suprato, kad šie žmonės neprašo pasigailėjimo, atrodo, jie nemato nei cirko, nei publikos, nei senato, nei cezario. [...]

Tačiau tuo metu atsivėrė kitos grotos, ir į areną pasiutusiu greičiu lodama įsiveržė didžiulė gauja šunų [...]. Krikščionys klūpojo nejudėdami it suakmenėję, tik kartojo vientisu aimanų chorą: „Pro Christo! Pro Christo!“. [...] Šunys plėšė vieni kitiems iš nasrų kruvinus žmonių gabalus. Kraujo ir išdraskytų vidurių tvaikas nustelbė arabų kvėpalus ir užliejo visą cirką.

Problemų sprendimas

1 pavyzdys

Šaltinyje teigiama, kad Lietuvoje nebuvo „nė vieno totalitarizmo požymio“. Remdamiesi žiniomis, nurodykite tris totalitarizmo požymius ir paaiškinkite, kodėl jie nebuvo būdingi A. Smetonos valdomai Lietuvai. (3 taškai)

Šaltinis (*Iš L. Truskos veikalo „Antanas Smetona ir jo laikai“*)

Pagrindiniai jo [režimo] įforminimo etapai buvo karo padėties įvedimas, Seimo 1927 m. pavasarį paleidimas, [...] opozicinių partijų uždarymas, cenzūros sugriežtinimas ir galiausiai, kaip režimo

apvainikavimas, 1938 m. Konstitucijos deklarasavimas. [...] 1927–1940 m. politinė Lietuvos santvarka – asmeninė A. Smetonos diktatūra, tačiau nėra pagrindo vadinti ją fašistine, nes šalyje iš esmės nebuvo nė vieno totalitarizmo požymio.

2 pavyzdys

Palyginę šaltinius A, B ir C, nustatykite, kuriame iš jų pokario situacija Lietuvoje (Jūsų manymu) vertinama objektyviausiai. Atsakymą pagrįskite trimis argumentais. (3 taškai)

Šaltinis A (*Iš Aleksandro Štromo straipsnio leidinyje „Į Laisvę“*)

Ištisus aštuonerius metus (1944–1952) Lietuvoje vykęs pilietinis karas buvo ne kas kita, kaip dviejų politinės sąmonės formų susikirtimas. Aš vadinu jį pilietiniu karu, o ne tautos pasipriešinimu okupantui todėl, kad visgi pačioje tautoje atsirado jėgų, idėjiniais sumetimais perėjusių į okupanto pusę ir kariavusių už jo atneštą naują tvarką. [...] Iš baimės ir iš noro užimti sovietiniame gyvenime deramą vietą kruvinais provokatoriais tapo tokie tautinio pasipriešinimo dalyviai kaip Kostas Kubilinskas ir Juozas Markulis. [...] Tie kruvini aštuoneri partizaninio karo metai praktiškai įrodė, kad tarptautinio taikaus sambūvio sąlygomis ginkluotas pasipriešinimas okupacijai yra ne tik be perspektyvos laimėti, bet ir stato į tiesioginį pavojų pačios tautos egzistenciją.

Šaltinis B (*Iš Bernardo Gailiaus veikalo „Partizanai tada ir šiandien“*)

Lietuva su Sovietų Sąjunga kariavo. Lietuvai tame kare atstovavo savarankiška kariuomenė, perėmusi kitų valstybės institucijų funkcijas ir veikusi ne tik kaip gynybinė organizacija, bet ir kaip politinė valdžia. Tokius įgaliojimus partizanams suteikė tautos pasitikėjimas, kuris 1990 m. atkūrus nepriklausomybę buvo patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo. [...] 1944–1953 m. vyko karas su okupantu; partizanams Lietuvos gyventojai *privalėjo paklusti*, o sovietų nurodymų nevykdyti tol, kol tai nekėlė pavojaus jų gyvybei ar sveikatai.

Sovietų pergalė prieš partizanus reiškė Lietuvos valstybės sunaikinimą ir tikrą jos aneksiją.

Šaltinis C (*Iš Liudo Truskos straipsnio „1944–1953 metai: ką davė Lietuvai partizaninis karas?“*)

Deja, ginkluota pokario rezistencija – ne tik didvyriškos kovos su priešais, pasiaukojimas Lietuvai, bet ir asmeninių sąskaitų suvedinėjimas, įtariamų civilių gyventojų, net vaikų, žudymas. [...] Vien didvyriai partizanai (nors tokių netrūko) ir niekšai sribai, išdavikai, prisitaikėliai – sovietmečio schema, tik išvirškėčia. [...] Nepaisant didžiulių aukų, tada nė per milimetrą nepriartėjome prie nepriklausomybės. [...] Partizanai negalėjo apsaugoti nuo kolonizacijos.

3 pavyzdys

Naudodamiesi pateiktais šaltiniais A, B, C ir savo žiniomis, penkiais šešiais sakiniais paaiškinkite vieną istorikų diskutuojamą Žalgirio mūšio problemą ir galimą jos sprendimo būdą.

Šaltinis A (*Iš įvykio amžininko sudarytos „Konflikto kronikos“*)

„... rinktiniam kryžiuočių daliniam kaunantis su kunigaikščio Vytauto žmonėmis, po valandos kovų daug iš abiejų pusių žuvo, taip kad kunigaikščio Vytauto žmonės buvo priversti trauktis. Tuomet juos persekiojantis priešas manė, kad jau pasiekė pergalę ir išsiskleidę nutolo nuo savo vėliavų bei būrių rikiuotės ir prieš tuos, kuriuos prieš tai privertė trauktis, pradėjo (savo ruožtu) trauktis. Kai norėjo grįžti, buvo atskirti nuo savo žmonių ir vėliavų karališkųjų žmonių, kurie jų vėliavas perkirto, paėmė į nelaisvę arba sunaikino...“

Šaltinis B (*Iš Jono Dluogošo (1415-1480) pranešimo*)

Kada su lietuviais, rusais ir totoriais užvirė mūšis, Lietuvos kariuomenė, neatlaikydama prieš smūgio, pradėjo trauktis: ji užleido apie dešimtinę žemės; kryžiuočių vis labiau spaudžiama, buvo priversta trauktis dar toliau ir galop turėjo bėgti. Veltui Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras, garsiai šaukdamas ir mušdamas bėgančius, stengėsi juos sulaikyti. Ši lietuvių panika patraukė ir

žymią lenkų, buvusių jų eilėse, dalį. Priešas, vydamas bėgančius, keletą mylių juos žudė ir ėmė į nelaisvę. Tokia panika apėmė bėglius, kad kai kurie iš jų nubėgo į Lietuvą, kur paskelbė, kad karalius Vladislovas ir Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras žuvo, o jų kariuomenės visiškai buvo sunaikintos.

Šaltinis C (*Iš vokiečių ordino didžiajam magistrui adresuoto laiško*)

Jeigu Dievas taip nusprendė, kad su savo priešais turite susitikti, surinkti kariuomenę ir ją prieš savo priešus pasiųsti, tai mes jums patariame, kad tuos svečius, kurie pas jus yra ir apie kuriuos žinote, jog jie tinkami, pasiimtumėte į kariuomenę. Ir įsakykite savo vadams, kad jie paklustų ir pasiliktų tose pozicijose, į kurias yra pasiųsti. Gali atsitikti taip, kad jūsų priešai mėgins apsimesti, jog viena ar dvi vėliavos bėga, bet tai yra planas, kuriuo jie nori suardyti jūsų eiles, nes žmonės labai mėgsta vyti, kaip tai ir atsitiko didžiajame* mūšyje. <...> Todėl griežčiausiai įsakykite savo vadams, kad jie laikytųsi šio nurodymo, nes per kautynes dažnai taip būna, kad vejamasi 20 ar 30 žmonių, bet jie tai daro norėdami suardyti mūsų eiles. Tikėdamiesi naudoti, tuo pasidarome daug žalos.

* t.y. Žalgirio